

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Onder de zon (2)

Ik heb ingezien dat het niet in hun macht staat, maar als men zich verheugt en zich te goed doet in het leven, kortom als iemand eet en drinkt en het goede geniet bij al zijn zwoegen, dan is dat een gave Gods.
Prediker 3 : 12 en 13.

De hierboven afgedrukte woorden van Prediker schijnen aan een hoofdstuk waarover een somber waas ligt een lichte toets te geven.

Daar wijzen verklaarders ook op: hier zou Prediker getuigen van een positieve kijk op het leven. Vooral die woorden: het is een gave Gods. Alsof de schrijver wil zeggen: Tast toe, het is je van harte gegund. Toch is dat schijn. In werkelijkheid zijn deze woorden minder luchtig.

Prediker heeft zich dus voorgenomen om het leven, de gang van zaken op aarde nu eens volstrekt konsekwent te bekijken zoals het er parterre, 'onder de zon' - of, zoals hij ook wel zegt: 'onder de hemel' uitziet.

Misschien kan dit beeld zijn houding verduidelijken: Prediker doet bij wijze van experiment bewust het licht van de Woordopenbaring uit en gaat het leven bekijken bij het beperkte licht van de scheppingsopenbaring. Wat God betreft: hij neemt genoeg met hetgeen van God sedert de schepping der wereld met het verstand doorzien kan

DOOR
**J. KRANENBURG
ROLDE**

worden vanuit zijn werken (Rom. 1 : 20).

Wij komen bij het lezen van het boek Prediker vaak in de moeite omdat wij niet met Prediker meekijken 'onder de zon', maar af en toe tersluiks even het licht van de Woordopenbaring er bij opdoen en dan bij dat licht verklaren dat Prediker pessimistisch of juist optimistisch is. Dergelijke oordelen kom je in bijbelverklaringen herhaaldelijk tegen.

Ik keur deze oordelen af.

Want pessimisme of optimisme is een gesteldheid of een instelling van de kijkende mens, maar wat Prediker aan treurigs en sombers ontdekt is realiteit. Hij ziet het leven onder de zon en vertelt hoe dat eruit ziet en wie met hem meekijkt moet herhaaldelijk toegeven dat hij gelijk heeft, hoewel Prediker ook op

gelijk niet zit te wachten. Van dat gelijk geven behoren wij in het algemeen bij het lezen van de bijbel af te zien.

Wanneer iemand in een goed verlicht vertrek alle lichten op één na uitdoet, zien de dingen er voor hem ineens anders uit. Hij ziet ook minder, maar dat ligt niet aan zijn ogen, dat komt door de hoeveelheid licht.

Daarom wil ik de lezer door deze stukjes uitnodigen om nu het boek Prediker eens te lezen bij hetzelfde licht waarbij ook Prediker de werkelijkheid bekijkt, het licht dat God bij de mensen aan liet toen zij onder het geluid van zijn stem vandaan liepen.

God doet alles

Prediker geeft in dit hoofdstuk die bekende opsomming, die begint met de woorden: Alles heeft zijn uur en ieder ding onder de hemel zijn tijd. 'Onder de hemel'. Let u daarop. Onder de zon, dat mag ook. In die opsomming die heel kunstig in elkaar zit, staan steeds dingen naast elkaar die elkaar opheffen: Baren en sterven, planten en uitrukken, doden en helen, bouwen en afbreken. Dat elkaar steeds opheffende, dat geeft aan het leven een somber waas, waarop ik boven doelde. Waarom baren als er gestorven wordt? Waarom planten als er toch uitgerukt wordt? Waarom bouwen als je er van opaan kunt dat het weer afgebroken wordt? Maar je hebt nu eenmaal niet te kiezen, zegt Prediker, want God heeft de bezigheid aan de mens gegeven en of je dat nu aardig vindt of niet: je moet wel meedraaien in de eindeloze kringloop, die God van het leven heeft gemaakt.

En wat het helemaal zo triest maakt: God heeft de eeuw in het hart van de mens gelegd. Hij heeft besef van tijd en kan een heel stuk van de geschiedenis en van zijn eigen leven overzien, zodat hij er ook nog wéét van heeft dat het nergens heengaat maar alleen ronddraait.

En heel dat gebeuren onder de zon wordt door Prediker steeds kortgesloten tot op het doen van God. Het is God, die alles in

Inhoud

- 41 Ds J. Kranenburg,
Onder de zon (2)
- 42 Drs H. de Jong,
Aggiornamento, oftewel:
nodige bijstelling
- 43 M. de Jonge,
Zending in Zuid-Afrika -
Een stukje zendingsge-
schiedenis (1)
- 43 Ds A. H. Algra,
Pastorale Notities
- 44 Drs O. Mooiweer,
Persschouw
- 45 D. W. L. Milo,
Beeld van de Afscheiding
- 46 Boekbesprekingen

handen heeft. De mens heeft daarbij geen enkele inbreng. Hij moet maar afwachten en kan daaraan niet afdoen of toedoen. (vs. 14).

Is dat waar: de mens in de kringloop?

Hier hebben wij de neiging om even het licht van de Woordopenbaring op te steken en Prediker tegen te werpen dat de geschiedenis geen kringloop is! Dat weet Prediker ook wel. Hij weet dat hij met het volk van God sinds Abraham op de lange baan geschoven is, dat hij opgenomen is in een geschiedenis, die een weg is en ergens heen gaat. Maar dat weet hij alleen bij het licht van de belofte van God en dat licht heeft hij nu juist uitgedaan en hij nodigt de wijzen van zijn dagen uit om met hem mee te kijken naar het leven onder de zon zoals het er zonder dat licht uit ziet. Hij wil de wijzen van zijn dagen laten zien dat het leven nergens op uitloopt en dat ook de wijsheid de raadsels niet kan oplossen, zoals zij menen, tenzij de wijsheid haar vertrekpunt kiest 'boven de zon' in de woorden van God, in de vreze des HEREN. Doet de wijsheid dat niet dan

Werkgroep recreatie lichamelijk gehandicapten

(uitgaande van de Chr. Geref. deputaten voor de geestelijke verzorging voor gehandicapten en behartiging van het ziekenhuispastoraat)

Nog even een herinnering aan de vakantieweek voor lichamelijk gehandicapten en oudere leden van onze kerken, die D.V. gehouden wordt van 2-9 maart a.s. in het F. D. Rooseveltthuis de Doorn. Er is nog ruimte, dus aarzelt u niet een aanmeldingsformulier aan te vragen. U kunt dit doen bij het sekretariaat: Mw. M. de Graaf-Floor, Provincialeweg 57, 3981 AM Bunnik, tel. 03405-62583 of bij Mw. F. van der Veer, Wipstrikkerallee 138, 8023 DN Zwolle, tel. 038-537000. Hier zijn ook alle inlichtingen verkrijgbaar.

ziet het leven er werkelijk uit, zoals Prediker het hier beschrijft.

Ook de vreugde komt van God

Als de mens geen enkele inbreng heeft en er geen enkel peil op kan trekken wat God over hem brengt dan staat ook de vreugde niet in zijn macht, dan is ook die een gave van God.

Dat geeft ook aan de vreugde, aan het genieten van eten en drinken een somber waas. Dan is vreugde een angstig bezit. Wie baart moet maar afwachten wanneer God de dood laat komen. Wie bouwt moet maar afwachten welk tijd God gesteld heeft voor het afbreken en wie plant moet er wel aan denken dat God al heeft vastgesteld wanneer het geplante weer uitgerukt wordt. Dan moet hij die eet en drinkt, kortom van het goede geniet ook goed weten dat het zomaar afgelopen kan zijn.

Wat blijft er dan over van de vreugde?

De aktualiteit

Wat is dit allemaal herkenbaar. Zo ziet het leven er uit, zo ziet ook de vreugde er uit voor wie het licht van de openbaring van Gods verbond en woorden uit doet.

De grote massa heeft dat nu gedaan. Niet bij wijze van experiment, zoals Prediker, maar voor goed en menens. De mensen hebben het licht uitgedaan waarbij te leven valt.

Iemand beschreef de stemming onder de mensheid als de stemming in een supermarkt tegen sluitingstijd. De mensen haasten zich langs de rekken om voor het sluiten van de kassa nog één keer hun winkelwagentjes vol te stouwen.

Wie leeft bij het licht dat boven de zon ontstoken is ziet iedere gave die goed en elk geschenk dat volmaakt is, neerdalen van boven, van de Vader der lichten, bij wien geen verandering is of schaduw van ommekeer. (Jak. 1 vs. 17).

Dat geeft extra glans aan het goede, aan de vreugde.

Maar wie bij dat licht niet leeft moet ook de vreugde zien als iets dat komt uit de hand van een God naar zijn keuze, maar een God, die de dingen elk ogenblik in het tegendeel kan doen omslaan. Dat ontnemt aan de dingen de echte vreugde.

Aggiornamento, oftewel: nodige bijstelling

Onlangs hadden we 't er op de catechisatie over hoe wij ons als christenen in deze wereld hebben te gedragen. Let wel: in *deze* wereld en in *onze* situatie. Die is er een van eenzaamheid voor onze jongelui, van eenling zijn in de klas of op het werk, zoals we allemaal kunnen weten. Hoe gedragen wij ons daarin als getuigen van onze Here Jezus? Onze konklusie was dat onze opstelling meer *defensief* dan *agressief* moet zijn.

Agressief? Natúúrlijk toch nooit agressief? Nu ja, we weten toch allemaal wat agressieve evangelisatiemethoden zijn? Erop afgaan, aanvallen, dat zijn begrippen die in het woord 'agressief' zitten opgesloten, de ander moedig aanklampen met het evangelie. Er is in de naoorlogse tijd een lange periode geweest waarin we dat vrijmoedig hebben gedaan. Wij constateerden dat de grote meerderheid van onze bevolking bezig was afscheid te nemen van Jezus Christus en Zijn verlossing en we waren niet van plan daarin te berusten. We wilden dat keren door onze medemensen vrijmoedig op 't geloof aan te spreken. Onze jongelui werden met 't oog daarop ook toegerust en aangespoord.

Daar stak iets zeer moois in. Agressie is niet altijd fout. Verontwaardiging ook niet. Er spreekt betrokkenheid uit. Het kunnen zeer wel vormen van liefde zijn. Er is ook werkelijk uit liefde zeer veel werk verzet. Toch moeten we vaststellen dat deze slag om het behoud van christelijk Nederland verloren is. De geloofsafval heeft zich doorgezet en wij zijn als christenen (in de bijbelse zin van het woord) een verdwijnend kleine minderheid geworden. Ook jeugdbewegingen als Youth for Christ constateren een toeneemende ontoegankelijkheid onder de Nederlandse jeugd voor het evangelie.

★ ★ ★

Wat nu? Moeten wij onze jongelui blijven opstomen tot evangelisatie-activiteiten? Moeten wij hun gewetens onder druk zetten en zeggen dat het aan de laksheid der christenen te wijten is dat Nederland van het geloof vervreemd is? Eerlijk gezegd geloof ik dat niet eens. Mensen die iets in het marxisme zien worden toch ook niet afgeschrikt door de wijze waarop Rusland en andere landen dat stelsel in praktijk brengen? De leer trekt aan en

DOOR
H. DE JONG
AMSTERDAM

het leven wordt op de koop toe genomen – zo gaat dat bij geloven. Anders was er toch ook nooit één negerslaaf christen geworden?

Ik zeg dit niet om iemand onverschillig te maken voor de christelijke levensheiliging, maar wel om de restanten van het christendom onder een onterechte schuldenlast vandaan te halen. Ik begin trouwens alle zelfbeschuldigingen die vandaag de dag zo onbegrijpelijk spontaan uit de christenheid opklinken te wantrouwen. Maar daarover nu verder niet, dat is weer een ander verhaal.

★ ★ ★

Wij zijn er aan toe om als christenen met elkaar na te denken over een nieuwe strategie voor de toekomst. Nuchter rekenend met het feit dat wij een kleine minderheid worden zullen wij ons meer defensief, meer afwachtend moeten opstellen.

Opeens beginnen dan bepaalde bijbelteksten te spreken waar we tot dusver altijd overheen gelezen hadden. „(Weest) altijd bereid tot verantwoording aan al wie u rekenschap vraagt van de hoop die in u is...” schrijft Petrus aan 'de vreemdelingen die in de verstrooiing zijn' (1 Petr. 1 : 1 en 3 : 15). Hé, wat weinig aanvallend klinkt dat! Het initiatief is hier komen te liggen bij de buitenstaander die rekenschap vraagt, die navraag doet, die belangstelling toont.

Even eerder in zijn brief had de apostel dit al zeer concreet gemaakt door een volstrekt herkenbare situatie op te roepen: „Evenzo gij vrouwen, weest uw mannen onderdanig, opdat ook indien sommigen aan het woord

niet gehoorzaam zijn, zij door de wandel hunner vrouwen zonder woorden gewonnen worden, doordat zij uw reine en godvrezende wandel opmerken” (1 Petr. 3 : 1, 2). Blijkbaar schreef de apostel zijn brief in een situatie waarin het woord-offensief tot een afsluiting gekomen was. Men kon natuurlijk niet blijven werven met het evangelie, zeker niet als men daarmee als vrouw in huis het ene pak slaag na het andere opliep. Dus stapten de christenen over op een andere taktiek: ze leefden heilig en wachtten af.

★ ★ ★

Ik denk dat onze jongelui op school en op hun werk hier wat mee kunnen, met die 'wandel zonder woorden' en met die afwachtende houding om *desgevraagd* rekenschap van het geloof af te leggen. Vergeet niet dat het voor kinderen uiterst moeilijk is om bijvoorbeeld in de klas alleen te staan. (Trouwens wie als oudere vindt dat een pretje?). Nu zal hun dat niet altijd bespaard kunnen blijven, maar we zullen het er niet lichtvaardig op toe mogen leggen. Als wij daarom onze kinderen blijven ophitsen tot evangelisatie kunnen wij er onbedoeld de oorzaak van zijn dat zij zich in één klap onmogelijk maken in hun omgeving. Is dat nodig?

We zullen onze kinderen veel meer moeten leren om met woorden sober te zijn, voorzichtig ook. De 'woord-oplossing' heeft in onze samenleving het punt van verzadiging meer dan bereikt. Bedenk: de vrienden van Daniël hebben in Babel ook niet geëvangeliiseerd noch ook aan straat-prediking gedaan. Wel bleven zij overeind staan toen ieder de knie voor Bel of Baäl boog. Dat was hun wandel zonder woorden. Geweldig indrukwekkend, als je 't mij vraagt.

Van onze jongelui moet daarom in de wereld bekend wezen dat ze niet voor alles te vinden zijn. Dat zij pit en ruggegraat hebben om op tijd nee te zeggen. En ook dat ze voor een nader gesprek tot verantwoording beschikbaar zijn. Naar zo'n gespreksgelegenheid kunnen zij trouwens ook wel aandachtig en verlangend uitzien, er een gebedszaak van maken en vragen: Here, met die jongen of dat meisje zou ik graag eens wat doorpraten, want ik geloof...

Het gaat me dus niet om een volstrekt zwijgen, of om een christelijke pantomime, nee, om voorzichtigheid en prudentie, of zoals de bijbel het zegt: 'de gelegenheid ten nutte maken' (Ef. 5 : 16). Het gaat me om een minderheids-strategie.

☆ ☆ ☆

Wel moet ik toegeven dat deze beschouwingen en overwegingen bij mij gedragen worden door het geloof dat in en achter het evangelie *Gods verkiezend handelen* staat. Daardoor kun je 'tijden des welbehagens' (Jes. 49 : 8, 2 Kor. 6 : 2) onderscheiden van situaties die een meer gesloten karakter vertonen. Wie het leerstuk van de verkiezing verwaarloost wordt (als ik het goed zie) in de evangelisatie een drammer die blijft doorpraten als een radio in een lege kamer. Tot zo iemand kan niet meer doordringen wat het evangelie ergens zegt: „En Hij deed daar niet vele krachten wegens hun ongeloof” (Matth. 13 : 58). Er waren blijkbaar ook toen al grenzen aan Jezus' macht, — om het wat prikkelend te zeggen. Anders gezegd: niemand wordt tegen heug en meug behouden. Zelfs Nederland niet.

Zending in Zuid-Afrika

Een stukje zendingsgeschiedenis - 1

Een doctoraal-scriptie, gewijd aan een zendingsonderwerp, komt ons zelden onder ogen. En dan nog wel een uit eigen kring.

DOOR
M. DE JONGE
VOORBURG

Rond de jaarwisseling beëindigde Christien Breman, lid van de gemeente te Amsterdam-C., haar theologische studie aan de Rijksuniversiteit te Utrecht. De scriptie, die ten behoeve daarvan aangeboden en door de faculteit aanvaard is, draagt als titel „*Zending van de Nederlands Gereformeerde kerken onder de Zulu's in Natal, Zuid-Afrika*” en handelt „in het bijzonder (over) de daaruit voortvloeiende beoogde opleiding voor inheemse predikanten, behorend tot de Nguni-volken, binnen het verband van de Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika en de door haar in 1962 geïnstitueerde Gereformeerde Kerk onder de zwarte volken in Zuidelijk Afrika”. Met dit werkstuk wensen we haar van harte geluk, evenals met haar studieresultaat. Het boek is van grote betekenis voor onze kerken, speciaal voor de

vier zendende kerken en haar zendingscommissies. Het is de presentatie van een problematiek, systematisch in haar ontwikkeling weergegeven, waarmee — naar menselijke maatstaven gemeten — het zendingswerk in de toekomst verdere diepgang zal kunnen krijgen. Bij de opleidingsproblematiek zijn niet enkel de zendelingen en de bestaande blanke kerken betrokken, maar ook en veel sterker de kerken onder de zwarte volken en zij, die als evangelist en aspirant-evangelist in haar midden dienen en in de komende jaren — naar we sterk

Redaktie

Ir. A. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E. R. Postma

Adres van de Redaktie:
Ds. K. Muller, Dovenetel 45,
8446 SH Heerenveen
Tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring
M. J. F. van der Wal
Brugakker 60-17
3704 RA Zeist
Tel. 03404-61525

Moeders

Schutte van het GPV heb ik op de t.v. gehoord en gezien. Het ging over het voorstel van Brinkman en het kabinet, om de abortussen, die gepleegd worden in klinieken, niet te doen vergoeden door de ziekenfondsen, maar van staatswege uit de middelen van de wet bijzondere geneeskundige risico's. Brinkman doet dit voorstel om daarmee tegemoet te komen aan gewetensbezwaarden.

Men zal moeite hebben met de premies voor het ziekenfonds, als daaruit ook abortussen in klinieken betaald worden. Schutte verklaarde zich scherp tegen het voorstel van Brinkman en dat viel me tegen. Natuurlijk is de oplossing die het kabinet voorstelt, aan te vechten, maar als dit voorstel het niet haalt, zullen PvdA en VVD doordrukken dat de ziekenfondsen de beoogde ingrepen betalen en dan zit men weer in de hoek der vervolgd. De presentator van het programma zei, dat Schutte's standpunt wel aan zou slaan bij een groot deel van de kiezers van het CDA. Stel je voor, dat dit juist de bedoeling is van Schutte. Dan zou het een kwalijke zaak zijn, die hij beoogt.

Over het aborteren spreekt de

Pastorale Notities

DOOR
A. H. ALGRA
MAASSLUIS

paus zich uit en Reagan ook, en we hebben de stemmen gehoord van hoogleraren in de ethiek; allemaal mannen. Natuurlijk hebben die recht van spreken. Zeker als ze Gods Woord getrouw naspreken. Toch zou ik willen dat over deze zaken, in regering en volksvertegenwoordiging, uitsluitend door vrouwen gesproken werd. Mannen hebben toch altijd een iets te korte antenne voor het gevoelen van vrouwen. Vraag eens wat er gezegd wordt op de afdeling „verloskunde” in het ziekenhuis. De ene vrouw zegt tot de andere: „Kun jij ook je man niet van je afhouden?” Ze zeggen samen over de man van een derde vrouw in de zaal, die haar vierde verwacht: „Zo'n man moest wijzer zijn.” Vrouwen hieven daarom de leus aan: „Baas in eigen buik” en men kan die leus hartgrondig verwerpen — wat ook ik doe als dit betekent, dat je best aborteren mag —

maar men moet toch proberen aan te voelen wat vrouwen dwars zit.

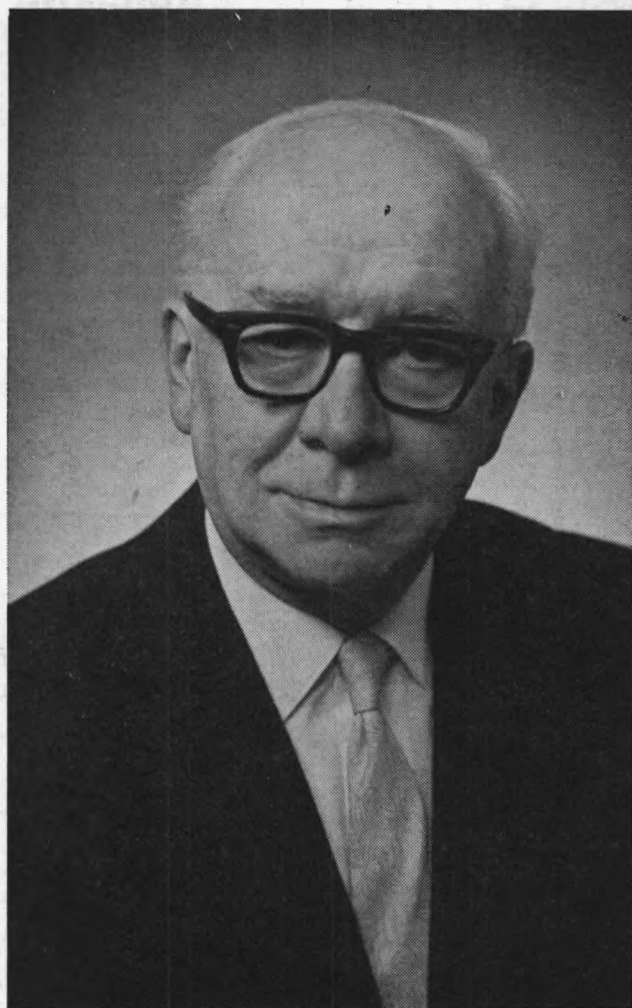
Met de wetgeving over dit punt, zitten we fout, maar wat wil je in een land waarvan het volk niet Christelijk is? Het komt op jouw persoonlijke beslissing aan. „Gij geheel anders”.

Ik ken vrouwen, die baas wilden zijn in eigen buik. De éne kreeg van huisarts en vrouwenarts het dringende advies om de vrucht te laten wegnemen, want ze had rode hond gehad. Ze weigerde. Het kind bleek welgeschapen te zijn. De andere moeder aan wie ik denk, begon vreselijk te vloeien. De dokter kwam, een vrouw. Die vroeg: „Hoe wilt U het hebben. Laten lopen of nog proberen het vast te houden? U hebt er toch al vijf?” De moeder zei dat ze dit nog niet eerder meegemaakt had. Tot nog toe was het altijd zo geweest dat als de dokter kwam, dan wist je: nu wordt er voor het leven van het kindje gevóchten. Maar nu moet ik zelf beslissen; rare wereld. Het kind is maanden later geboren, alles prima. Beide vrouwen hadden geen dominee nodig voor advies en ze behoefden er geen gesprekken over te voeren. Het waren moeders, en Christinnen, dus óók baas over eigen buik, maar dan in de goede zin.

hopen — zich aandienen.

De eerste doelstelling van het zendingswerk is het verkondigen van de Woord van God. Voor wat Natal betreft „in de eigen taal”, die van de Zulu's. Tot die „eigen taal” (Hand. 2) behoort niet alleen dat de brengrers van de boodschap Zuluwoorden gebruiken, maar het is ook „hun manier van zeggen, hun wijze van denken” (J. H. Bavinck, *Zending in een wereld in nood*, pag. 178). Wat dat allemaal inhoudt blijft ons in Nederland meestal vreemd, we overzien dat niet. Onze zendelingen beleven dat eigene van de Zulu-samenleving echter dagelijks van dichtbij en naarmate zij langer in Natal werken en hun opmerkingsgave groter is, leren zij de boodschap van het Evangelie toe te spitsen en de hoorders te bereiken. Leren ze in hun belevingswereld door te dringen. Ze pogen dit te doen, want ook zij, die jarenlang in dat land werken, moeten nog steeds rekening houden met duistere plekken in de persoonlijke verhoudingen met Zulu's, zelfs met gemeenteleden. Onlangs zei bijv. een zwarte deelnemer aan een zendingsconferentie (35 Bantu's, 5 blanken) tot een van onze zendelingen „jullie blanken moeten niet denken, dat je ten diepste iets van ons Zulu-geloof en van onze Zulu-vrees kunt verstaan”. En dat na gezamenlijk twee dagen te hebben gesproken over „Dood en sterven”. Na ruim 20 jaar evangelieverkondiging en broederlijke omgang deze uitspraak!

In zo'n situatie — die zich overal en telkens weer op de zendingsvelden voordoet — krijgt de opleiding van voorgangers uit het eigen volk bijzondere aandacht. Prediking, huisbezoeken, onderwijs, ze kunnen het beste gebeuren door de eigen mensen. Zij toch kennen de hoorders, hun levenswijze, hun heidendom, hun problemen, beter dan welke

Op zestien februari a.s. hoopt prof. dr H. J. Jager te Kampen zijn vijfentachtigste verjaardag te vieren.

Bestuur, redactie en medewerkers van Opbouw willen U met deze dag van harte feliciteren, professor!

Wij zijn ons bewust dat we dit mede uit naam van de gehele gemeenschap der Nederlands Gereformeerde Kerken doen.

Wij zijn U veel dank verschuldigd!

Als we er alleen al aan denken hoe vele van onze predikanten mede door U zijn opgeleid. Via hun arbeid profiteren wij nog wekelijks van Uw inzet en kunde als hoogleraar in de nieuw-testamentische vakken.

Uw diktaten en het fijne boek 'Kernwoorden van het Nieuwe Testament' worden nog met vreugde gebruikt. Niet alleen in de pastorieën, maar ook op bijbelkringen, want U hebt niet alleen diep maar ook eenvoudig geschreven.

Uw kracht als uitlegger was gelegen in de onbevangenheid waarmee U tot de tekst naderde. Daardoor gaf U de Bijbel de kans met zijn oorspronkelijke bedoeling en eigenlijke boodschap bij ons over te komen.

Bovendien hebt U met Uw blijmoedige eenvoud de harten van velen gewonnen. Ook op de kansel.

Dit alles memoreren wij dankbaar als wij U met deze dag waarop U in goede gezondheid een hoge leeftijd hebt mogen bereiken van harte gelukwensen.

Zegene de Hemelse Vader Uw ouderdom!

H. de Jong

blanke ook. Zij kunnen „in de eigen taal” de boodschap van verlossing brengen aan een volk dat in duisternis wandelt en ook zij kunnen de gemeenten bouwen in het geloof, vermanen en vertroosten in die „eigen” (volks)situaties.

Blanke zendelingen hebben voorts ook een tijdelijke taak, onze zwarte broeders een blijvende.

Maar hoe die Zulu-broeders toe te rusten voor hun taak? Met deze vraag zijn de zendelingen nu al veel jaren bezig geweest en ze hebben wegen en middelen gezocht en gevonden, die zouden kunnen leiden tot dat doel. Wat ze hebben gedaan beschrijft mw. Breman overzichtelijk. Ook wat ze beoogden en wat op vele punten (nog) niet mogelijk bleek. Evenzeer waar tegenstand werd ondervonden en wegen werden geblokkeerd. Zo ligt daar een stuk geschiedbeschrijving voor ons, een verslag van de worsteling om te komen tot het verantwoord in „de eigen taal” brengen van het evangelie aan de Zulu's en andere volken in Natal, door „eigen mensen”.

Als leden van zendende en steunbiedende kerken mogen we aan dit werk niet voorbijgaan. We kunnen er onze ken-

nis, ons inzicht in de taak van de zendelingen en in de positie van de jonge gemeenten mee verdiepen en zo hen des te beter steunen, voor en met hen bidden om de komst van het Koninkrijk, dáár.

Dat is dan ook de reden, dat we in een aantal artikelen zullen trachten aan de hand van deze scriptie iets over het zendingswerk weer te geven.

De zendende kerk van 's-Gravenhage zal dit boekwerk beschikbaar stellen aan de haar steunbiedende kerken en zendingscommissies van die kerken. Het is voorts voor ieder belangstellende verkrijgbaar voor de prijs van f 24,50 bij de V.U.-uitgeverij te Amsterdam (al dan niet via de boekhandel).

Bantu — verzamelnaam voor de zwarte volken in Zuid-Afrika.
Nguni — aanduiding van de Zulu-, Xhosa-, Swazi- en Ndebele-volken van Natal.

Zulu — het overheersende volk in Natal, ook de daar algemeen gesproken taal.

KwaZulu — het gebied, waar de Nguni-volken onder een eigen bestuur leven in een zgn. trustgebied (geen thuisland; in dit gebied is echter geen plaats voor blanken).

Persschouw

Om over na te denken

Onder dit kopje lazen wij in het „Gereformeerd Kerkblad” van Enschede etc. (Uitgave Boersma) het volgende artikel onder Enschede-Oost:

In „Opbouw” van 18 jan. i.l. staat afgedrukt de toespraak, die Ds O. Mooiweer gehouden heeft hier in Enschede bij de opening van de Landelijke Vergadering van de Ned. Geref. Kerken. Daar stonden enkele dingen in, die mij troffen. Na er op gewezen te hebben, dat noch in Heemse, waar onze synode vergadert, noch op de tafel van deze Landelijke Vergadering enig stuk is, dat betrekking heeft op de breuk tussen hen en ons, schrijft Ds Mooiweer, dat het een goede zaak is voor de Landelijke Vergadering niet te vergeten „dat er ook nog vrijgemaakt-gereformeerde kerken bestaan in ons goede vaderland en daarbuiten. De tijd van het uitstallen van onze verwondheden is voorbij. Er zijn nu andere zaken aan de orde, die ons dringen tot het

zoeken van de beoefening van de ware oecumene”.

Even eerder had hij geschreven, dat „wij ons betrokken blijven weten op de vrijgemaakt-gereformeerde kerken uit wie we zijn voortgekomen”.

Ds Mooiweer beseft natuurlijk heel goed, dat deze woorden ook ons onder ogen komen. Me dunkt: er is voor ons alle reden te zeggen, dat wij van onze kant ons ook betrokken blijven weten bij de broeders aan de andere kant. Op de vraag hoe dat eventueel tot nader contact zou kunnen leiden moeten wij maar eens goed nadenken. Een poging daartoe enkele jaren geleden bracht geen resultaat. Het heeft ook geen zin op de vraag in te gaan hoe dat kwam. Op de vraag wat er nú zou moeten gebeuren, weet ik momenteel geen antwoord. Maar er is wel reden daar goed over na te denken.

R.H.B.

Wij zijn dankbaar voor deze reactie van kollega Bremmer en hopen van harte, dat het nadenken over deze dingen mag resulteren in een broederlijke toenadering.

O. Mooiweer, Enschede

Beeld van de Afscheiding

Tussen de nieuwjaarspost was een prentbriefkaart van vrienden, die de Afscheidingstentoonstelling in Utrecht hadden bezocht. De kaart beeldt een „Dienst van Afscheidenen onder leiding van ds A. Brummelkamp in een Gelderse boerenwoning” uit. Deze kaart werd in kleuren gedrukt naar een olieverf-schildering van K. Verlaan (1910), die het weer gekopieerd had naar een stuk van H. Valkenburg. Het doek van Verlaan hangt in het Catharijneconvent te Utrecht – maar waar het oorspronkelijke stuk van Valkenburg is gebleven vermeldt de historie niet.

Als u uit deze kaart iets meer van de Afscheiding aan de weet wilt komen, zijn er talrijke aanknopingspunten, die het origineel de status van een ooggetuigenverslag verlenen.

In Scheen's Lexicon (1750-1950) komen we de naam van Verlaan niet tegen. Die van Valkenburg echter des te meer. Hendrik Valkenburg (1826-1896), tekenleraar en kunstschilder van betekenis, werd in Terwolde bij Deventer geboren. Hij studeerde te Deventer en Antwerpen, werd in 1854 tekenleraar te Almelo, later te Deventer en Zwolle; vertrok dan naar Amsterdam, waar hij zich sedert 1873 geheel aan de schilderkunst wijdde. Zijn werk bestaat goeddeels uit tekeningen en akwarellen: interieurs, boerenkoppen, vissers en landschappen; het hangt in vele musea en is in het Rijksprentenkabinet te vinden. Zijn „Dienst van Afscheidenen” is knap en minutieus afgewerkt; zo zelfs dat de kopiïst er iets moois van moest maken.

De eerste hoofdfiguur, ds Brummelkamp, leefde van 1811 tot 1888. Hij werd in 1834 predikant te Hattem, werd hetzelfde jaar afgezet, stichtte toen diverse gemeenten in Gelderland en Overijssel, werd later zelfs „predikant vanwege de Gelderse gemeenten”, kwam in 1842 in Arnhem te staan en vestigde daar een opleidingsschool voor predikanten. Deze school liep mis, mede omdat zijn docenten naar Amerika emigreerden, maar in 1854 werd Brummelkamp benoemd tot docent aan de nieuwe School te Kampen. Dat wist u natuurlijk allemaal wel, maar het komt u in verband met dit schilderij te pas.¹⁾

Want *wanneer en waar* is dit schilderij oorspronkelijk gemaakt? Waar speelt deze huiselijke godsdienstoefening?

Als we meetellen dat Valkenburg in 1854 als leraar te Almelo werd benoemd en daarna steeds verder van Gelderland wegtrok, moeten we aannemen, dat zijn stuk uiterlijk in 1854 werd ge-

DOOR
D. W. L. MILO
DALMALLY

maakt. En niet lang voor 1854, want het is geen werk van een leerling, maar een rijp product van iemand die is afgestudeerd en die zijn vak aan anderen kan gaan doorgeven. Zijn studie te Antwerpen duurde tot 1853. We kunnen het stuk dus stellen op 1853 of 1854.

Dit gegeven komt overeen met Brummelkamp's jaren. Het ligt voor de hand, dat zijn optreden in Gelderland gedurende zijn Arnhems verblijf viel. Welnu, in 1854 vertrok hij naar Kampen.

Ook de plaats van de huisgodsdienstoefening is ten naaste bij te vinden. De Veluwe is het armelijke deel van Gelderland – maar daar is het interieur veel te rijk voor. We moeten dus het betere deel van Gelderland bezien en we vinden prompt een duidelijke aanwijzing: aan de muur hangt een antieke klok, die ofwel een Rümpol (uit Laren G.), ofwel een Achterhoekse stoeltjesklok voorstelt. Beide klokken werden gemaakt in de Achterhoek en wel in het midden van de 18e eeuw. De klok was dus ten tijde van de preek al ruim honderd jaar oud, kennelijk een erfstuk, evenals de andere decoratieve elementen. We mogen dan aannemen, dat de klok in de naaste omgeving was gemaakt en gekocht: Gelderse Achterhoek.

De predikant, ds Brummelkamp, is gemakkelijk te herkennen: een statige, knappe figuur van ruim veertig jaar, met krullebol en geklede jas. Hij kwam uit een deftig burgermilieu, had in Leiden gestudeerd, behoorde bij de club van Scholte, bewoog zich in Réveil-kringen en was bevriend met de advocaat Van Hall. Op het moment waarop de

tekenaar hem pakte staat hij, met zijn vinger in de Bijbel aanwijzend, vriendelijk naar een jong paar te kijken dat de Bijbel raadpleegt; het is alsof u hem hoort zeggen: kijk maar na, het staat er zo!

Het gezelschap bestaat uit 27 personen, vier kinderen meegerekend. Voor een deel zitten ze op stoelen, anderen staan langs twee wanden. Recht tegenover de dominé zit de gastheer, een oude boer, met de bijbel op de knie – hij is de tweede hoofdpersoon. Hij draagt nog een degelijke kuitbroek en schoenen met zilveren gespen. De predikant, die ambtskleiding en steek bewust overboord gegooid had, staat er met zijn Franse lange broek wat eenvoudiger bij.

Naast de oude boer zit de jonge boer; naast de oude boerin zit de jonge boerin, een slapende zuigeling op schoot. Drie generaties welgestelde Gelderse boeren, met knechten en meiden, en met enkele gasten. Een meisje ligt geknield op de grond, bladert in een statenbijbel, halffolio formaat. Zulke bijbels hebben ook de predikant en de gastheer. Er liggen kwartfolio bijbels op een stoof en op een tafel beschikbaar. Een enkele octavo wordt in de hand gehouden. Acht bijbels op 28 kerkgangers, kinderens meegerekend. De vrouwen hebben haar hoofden gekleed: muts of strohoed.

Op deze kinderen na – een meisje vraagt aan moeder hoe lang het nog duurt – zijn aller ogen op de predikant gevestigd; behalve het stel dat de Bijbel raadpleegt en een oude man, die steelsgewijs naar de gastheer

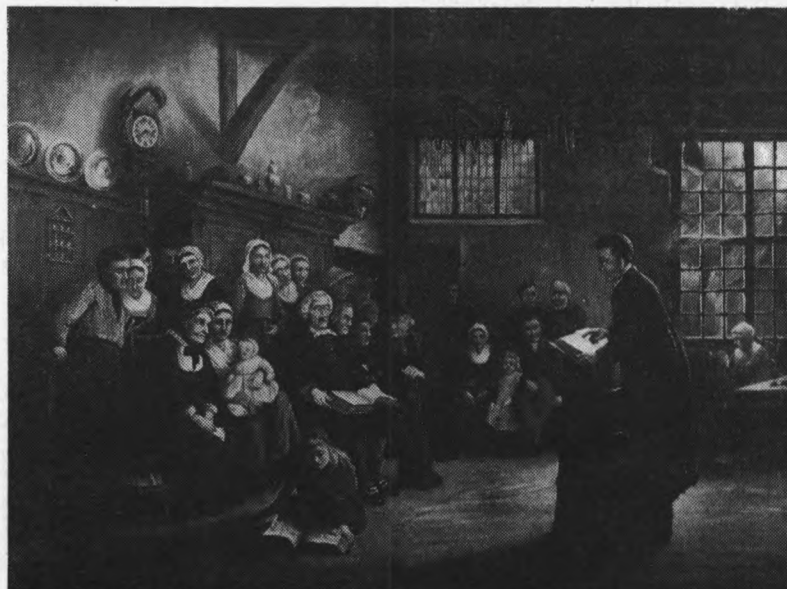
kijkt, of deze het in alle delen met de eerwaarde spreker eens kan zijn. En behalve deze goede concentratie van het gezelschap spreekt uit het schilderij ook een blijde ernst: ernst omdat men met dingen van eeuwigheids-waarde bezig is, blijdschap om het evangelie.

De schilder Valkenburg heeft zich destijds op portretten toegelegd; en met succes zoals we hier zien. Elk gezicht heeft zijn eigen expressie, zijn eigen karakter – maar alle gezichten stralen blijheid uit. De schilder heeft met warmte en zichtbaar genoegen zijn indrukken vastgelegd, zo duidelijk dat ook de kopiïst er niet aan ontkwam. Hij was geen caricaturist, die de „mensen van de nachtschuit” als stompzinige ezels afbeeldde. Hij zag beeldridders Gods, lichten op kandelaars, leesbare brieven. Met elk van de kerkgangers zou u graag willen kennis maken.

En dat mochten we van Brummelkamp verwachten. Hij was een vertegenwoordiger van de „Gelderse richting”, die ruimhartig stond tegenover niet-afgescheidenen (...), die een ruim aanbod van Gods heil kende (...), breedheid van blik vertoonde (...) en zich vrijblijvend tegenover synodale bepalingen opstelde (!).¹⁾

—o—

Als gezegd: het interieur verdraagt een zekere welgesteldheid, die men op de Veluwe niet zou vinden. Behalve de genoemde antieke stoeltjesklok ziet u Delfts aardewerk en een antieke koffiemolen op de eiken linnenkast staan. Op een rek boven de haard staan zes tinnen borden (drie zijn er zichtbaar, met de halve haard), en zes tinnen lepels hangen in een rekje. Boven

de keukendeur prijkt een koerduif in een kooi: zo'n vriendelijke ouderwetse vogel, die iedere bezoeker verwelkomt. Er is een glas-in-lood raam en er is een oud-Hollands roedjesraam. Het huisje van de overkant staat verrassend dichtbij: het stuk speelt dus in een stadje. Een huisgemeente in een stadje? Ja, de Achterhoek telt ook enkele stadjes, die overwegend rooms-katholiek zijn. En boven de luisterende gemeente hangen een ham, een goed aantal Gelderse rookworsten en twee zijden spek. Daaraan zien we, dat de Novemberslacht juist geweest is; ook de laagstaande zon, die de kamer volop in gouden gloed zet, wijst op een mooie Novembervormdag. (Hiermee vervalt 1854 en blijft alleen 1853 over.) De klok wijst 3 uur 37 in de middag en vanwege de warme zon zijn de stoven buiten gebruik; ook de kachel brandt niet, de hand van de jongeman rust er op.

Tenslotte de *sfeer*, die duidelijk waarneembaar is. Wanneer we de berichtgeving van de vaderlandse meerderheid uit die dagen zouden geloven, waren de afgescheidenen „dompers”²⁾, „mensen van de nachtschuit”, betweters en querulanten. Ze „wisten” het beter dan de hoge heren, bezaten het monopolie van de eeuwigheid – maar heel de kerkelijke rest wachtte het eeuwig verderf. Bovendien zouden zij de sociaal-verworpenen zijn, „mensen die in het vaderlandse leven nauwelijks meetel-

den, zwakbegaafden en debiele of althans zeer onstandvastige figuren. De uitverkiezingsleer zou een aantal van hen bestemmen tot mateloze hoogmoed – anderen aan psychiatrische inrichtingen doen vervallen.

Toegegeven: al deze nare dingen zijn in de laatste anderhalve eeuw voorgekomen. Maar ze vormen niet de regel bij de gereformeerden. En wanneer we zeggen dat dit schilderij van Hendrik Valkenburg uit November 1853 een ooggetuigenverslag is, dan spreekt dit document van gans andere dingen!

De zon concentreert haar gouden stralen precies tussen de twee hoofdfiguren, de predikant en de gastheer, precies tussen de twee grote bijbels. Samen vormen die mannen de twee getuigen, die voor de Waarheid instaan. Het hele gezelschap is in het zonnetje gezet en mag gezien worden: zo vrij en onbevangen en blijmoedig bezig, dat u van de gezichten afleest: hier is een deksel van een schatkist weggenomen, hier worden Gods eigen schatten uitgestald. En verre van de sectarische bekrompenheden, waarvoor gereformeerden te boek staan, glanst hier de blijdschap over verloren, maar weergevonden schatten. Schatten, die de vindsters slechts kunnen verbazen en verrassen. Hier glanst het Woord!

¹⁾ Dr F. L. Bos in Kok's Chr. Enc. II, 2 — ²⁾ lichtdovers.

Een noodkreet uit Kenia !

Mogen we alstublieft nog 11 kinderen erbij opnemen? Deze noodkreet bereikte ons uit Kenia. Soms als je een brief krijgt, dan denk je: Maar dit kunnen we toch niet weigeren! Dit was zo'n brief. Ze vroegen voor een tweeling van 5 jaar, een jongen en een meisje. De hele verdere familie was gestorven aan voedselvergiftiging. Waar moeten deze kinderen heen als wij niet zouden helpen?

Ze vroegen hulp voor 6 kinderen uit één gezin. De vader stierf en de moeder is al drie jaar geleden opgenomen in een psychiatrische inrichting. Er is niet veel hoop dat ze daar nog eens uit komt. Ze vroegen voor nog 3 kinderen om hulp. Er is geen

vader. De moeder leeft in de grootste armoede. De kinderen zijn zwaar ondervoed.

U moet dan ook nog weten dat deze kinderen leven in dat gedeelte van Kenia waar hongersnood heerst. Hierdoor is er ook niemand van de stam die de kinderen kan opvangen. Deze kinderen hebben geen toekomst. Wat is uw antwoord op dit verzoek? Wij kunnen alleen helpen als u op uw beurt ons helpt.

Dit kan door een financiële adoptie van f 60,- per maand. Maar dit hoeft niet, u kunt ons ook door een gift laten merken dat u deze kinderen wilt helpen „redten”.

Wat is er nodig voor één kind: f 125,- voor beginkosten, zoals bed, beddegoed, maar ook kleding. De kinderen komen in vodden aan.

f 60,- per maand voor de dagelijkse verzorging en de opleiding van de kinderen.

Indien u een toezegging zou doen om één van deze kinderen te willen „adopter”, dan zult u nog op de gegevens en de foto van het kind moeten wachten. Want onze toestemming hangt af van uw toezegging. Wilt u onmiddellijk een kind „adopter” dan is dat natuurlijk mogelijk, maar dan niet een van deze kinderen. Wij hopen dat wij door uw hulp „ja” kunnen zeggen tegen deze kinderen.

Belt u of schrijft u ons secretariaat? Een gift kan worden gestort op postgiro nr. 1599333 t.n.v. Stichting Redt een Kind te Hattem, of op onze postrekening bij de ABN te Doorn, rek.nr. 37.73.32.860. Wilt u er bij vermelden: „Voor de elf”.

Stichting Redt een Kind,
secre.: dr. Guépinlaan 23,
4032 NH Ommeren (Gld.)
Tel. 03443-2079.

Boekbespreking

Een boek van formaat!

Naast de herdenking van de Afscheiding heeft Nederland dit jaar ook de Willem van Oranje viering gehad. Naast de vele boeken over de Afscheiding die het jaar 1984 heeft opgeleverd heb ik maar één nieuw boek over Oranje en de Tachtigjarige Oorlog gelezen. Maar dat boek mag er dan ook wezen! Ik doel op het boek **Reformatie en Rebelle** van dr R. H. Bremmer, 291 bladzijden dik en uitgebracht door Wever in Franeker.

De ondertitel van het boek is: „Willem van Oranje, de calvinisten en het recht van opstand. Tien onstuimige jaren: 1572-1581.”

In zijn „Ten geleide” zegt de schrijver dat hij dit boek laat aansluiten op eerdere publikaties over de Synode van Dordrecht (1974), de herdenking van de tweede synode van Dordrecht (1978), van de Unie van Utrecht (1979) en de tweede Synode van Middelburg en de afzwering van Filips II (beide in 1981). De schrijver is dus al zeer geruime tijd bezig met thema's die ook in dit boek (al of niet expliciet aan de orde komen).

In het goedgeschreven en van grote kennis en belezenheid getuigende boek wordt vooral aandacht geschonken aan de gebeurtenissen in die „onstuimige jaren”. We komen talloze details tegen, die die tijd voor ons tot leven doet komen, zoals de „staking van winkeliers” in Brussel, voorjaar 1572, uit protest tegen de invoering van de tiende penning door Alva (p. 27), een uiterst belangrijke raadsvergadering in het belegerde Leiden (1574), waarbij de acten uitvoerig worden geciteerd en interessante meningsvorming dichterbij komt (pp. 50-51). Verder de poging goede formuleringen te vinden, die tenslotte in

de Unie van Utrecht voorkomen (146) of de confrontatie tussen Willem van Oranje en Datheen in Gent (pp. 161 vv.) en ter synode in Middelburg (176 e.v.). We krijgen inzicht in de behoedzame werkwijze van die synode, maar ook lezen we de tekst van spotverzen op Alva (27), de woorden van Graaf Jan tegen de Zutphenaren (149), een minder bekend vers uit het Wilhelmus (25) en zinsneden uit de Afzweringsacte van 1581. (219 e.v.). Dat alles als een snelle en vluchtige opsomming. Eindelijk veel méér zou te noemen zijn.

Voor mij persoonlijk was haast nog interessanter het grondleggende eerste hoofdstuk, waarin uitvoerig wordt ingegaan op de vraag: heeft men het recht van opstand? En zo ja, wie dan wel en wie niet. Snel en vaardig zet Bremmer de grote lijnen op papier in het denken van Calvijn, Luther en Zwingli, maar ook Beza, John Knox (heel kort) en van het werk *Vindiciae contra Tyrannos*, dat uitvoerig wordt geciteerd. Een aantal zaken hierin is voor de meelevende en mee-denken christen nog steeds van groot belang. Francis Schaeffer grijpt er in zijn werk over de wetgeving in de Verenigde Staten geregeld op terug. Uiterst boeiende stof, vond ik het.

Dat laatste vond ik wat minder het geval bij het tamelijk uitvoerig weergeven van visies aangaande de Tachtigjarige Oorlog, door de historici Geijl, Rogier en Enno van Gelder, resp. „vrijzinnig-socialist”, rooms-katholiek en liberaal (?). Bremmer geeft daarbij de standpunten overigens duidelijk weer en hij schroomt niet zelf te kiezen.

Zoals hij al vroeg in het boek zegt „kiezen we positie in de gereformeerde traditie van Groen van Prinsterer” (8). Dat blijkt ook bij zijn conclusie, dat ik hier weergeef: „Het wordt tijd, dat men oog krijgt voor het feit dat de opstand juist aan de gereformeerden zijn welslagen dankt tegenover tirannie en onderdrukking door het Spaanse eenheidsbewind. Het was hun vastberadenheid die de crisis in het begin van de jaren tachtig heeft overwonnen.” (230)

Het lijkt me toe dat niet iedereen voldoende kijk op geschiedenis heeft (of zelfs wil hebben om met Bremmers boek aan zijn of haar trekken te komen. Het is niet het soort boek dat de gemiddelde lezer in één adem uitleest. Het is echter wel een werk waarin de lezer onder de indruk komt van de eruditie en de werkkraft van de auteur. Fijn dat door het schrijven van dit soort boeken Bremmer laat zien dat in hem (uiteindelijk toch) geen historicus verloren is gegaan. Hij heeft er goed aan gedaan het werk te schrijven. Uitgeverij Wever, dank dat u het op de markt hebt gebracht. Voor wie echt gemotiveerd is tot het lezen van zo'n boek zal de prijs geen belemmering zijn.

P. J. van Kampen

Bremmer,
Reformatie en Rebelle.
Wever, Franeker.
291 pag., geb., prijs f 39,50.

★ ★ ★

Zending en oecumene

Onder ons ontmoet de oecumenische beweging zoals ze belicht wordt in de Wereldraad van Kerken (WRK) weinig of geen sympathie. Desondanks vraag ik uw aandacht voor een beknopt handboek over de geschiedenis van zending en oecumene in de 20e eeuw. Het is waar dat het een boek is dat zich niet zo makkelijk door iedereen laat lezen. Het vraagt wel een bepaalde voorkennis van theologische aard die de lezerskring wel ietwat zal beperken. Toch wens ik dit boek in veler handen, ondanks de prijs, maar Kok heeft het prachtig uitgegeven; zelf mag ik graag eens een echt boek in handen nemen in dit tijdperk van het wegwerpbboek, de pockets. Bovendien dr Wind heeft het helder en met veel kennis van zaken geschreven.

—o—

Zending en oecumene worden in een, in één verband, geschreven, omdat ze onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. De eerste wereldzendingconferentie in Edinburg 1910 betekende het prille begin van de oecumenische beweging.

Wel is het zo dat de evangelische beweging in dit boek niet ter sprake komt. In 1910 hadden de evangelischen nogal wat moeite met het kerkelijk oecumenisch karakter van deze zendingconferentie en haakten in toenemende mate af zodat men zelf wereldconferenties begon te organiseren: Berlijn 1966, Lausanne 1974 etc.

De inhoud: hst. 1 beschrijft de 19e eeuw als achtergrond van de eerste wereldzendingconferentie in Edinburg, terwijl hst. 2 de conferentie zelf aan de orde stelt. Hst. 3 geeft het verhaal van de tweede wereldzendingconferentie, die van Jerusalem 1982. Hst. 4 schenkt aandacht aan het ontstaan van kerkelijk oecumenische lichamen als 'Faith and Order' en 'Life and Work'.

De derde wereldzendingconferentie in Madras 1938 wordt in hst. 5 beschreven, waarop in hst. 6 de vierde, die van Whitby 1947 wordt verslagen. Hst. 7 geeft het verslag van de oprichtingsvergadering van de WRK in Amsterdam 1948. De vijfde wereldzendingconferentie, die van Willingen 1952, wordt besproken in hst. 8, terwijl in hst. 9 voorlopig wordt afgesloten met het verslag van de tweede assemblee van de WRK in Evanston 1954.

Een tweede deel is ons in het vooruitzicht gesteld waarin het verhaal tot op heden zal worden verteld.

Het gaat om een beknopt handboek, schrijft dr Wind. Dus naar de aard van een handboek geeft hij weinig over veel. Maar een uitvoerig notenapparaat, geflankeerd door overzichtelijke registers, opent de weg tot verdere detailsstudie. Al met al een prima handboek dat u moet kopen!

—o—

Natuurlijk, we ontvangen geen neutraal-objektieve geschiedschrijving, zo die al bestaat. Vanuit een diepe verbondenheid met de WRK schrijft dr Wind dit boek, waarin dan ook weinig ruimte is voor een kritische konfrontatie. Ook de wijze van beschrijving verradert nu en dan eigen stelling-

name, lijkt me toe. Wanneer hij in nauwe aansluiting aan Van Linde discussies beschrijft en evalueert rond de theologie van de godsdiensten voor en tijdens Madras 1938, dan proef ik toch dat ook hij zich distantieert van Kraemers positie, terwijl iemand die meent dat men op het stuk van de theologie der godsdiensten niet wezenlijk achter Kraemer dient terug te gaan, die discussies toch wat anders zou hebben weergegeven.

Maar dat maakt dit boek ook boeiend. Het daagt uit tot eigen nadenken over de aangeboden materie. Van bijzonder belang lijkt me dat de zendingstheologische standpunten van elke conferentie uitvoerig worden weergegeven. Dat maakt het mogelijk de zendingstheologische ontwikkeling van de oecumenische beweging na te gaan op een aantal centrale punten. Ik noemde al even de theologie van de godsdiensten, van belang in verband met het huidige dialoog-program van de WRK. Maar ook de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de kerk is een thema dat van meet aan op de oecumenische agenda heeft gestaan. De huidige WRK aandacht voor het politieke en sociaal-economische leven laat zich niet verstaan zonder kennis van de voorafgaande discussies op dit punt sinds 1910.

—o—

Er zijn goede redenen om dit boek aan te schaffen.

Al was het alleen al om ons al te zwarte beeld van de WRK bij te stellen, als zou ze één van de Beesten uit het boek Openbaring zijn. Er valt echt heel wat te waarderen in de geschiedenis van de oecumenische zendingbeweging. Heel vaak is er oprecht ernst gemaakt met de bijbelse boodschap in haar betekenis voor kerk en wereld.

Ook de christelijke intentie achter de oecumenische beweging zal toch door ons moeten worden onderkend. Moge dezelfde intentie — Jezus' woord: opdat allen één zijn, Joh. 17 — ook

ons aandrijven in onze oecumenische relaties met de Chr. Geref. Kerken of de GOS e.a.

Maar ik heb nog een heel andere reden om dit boek aan te prijzen.

We spreken tegenwoordig ook in ons land over een (veelkleurige) evangelische beweging. Ook in onze kerken zijn daar groeiende kontakten mee. Denk aan EA, EO, EH, RPF e.d.

In dit groeiende contact moet toch een bespreking gaande blijven over een aantal fundamentele thema's als: de Schrift en haar uitleg; de kerk, haar wezen en functie; de zending in haar relatie tot de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de kerk; ook zou ik de eschatologie willen noemen. Lezing van dit boek kan ons helpen in onze voorbereiding op deze bespreking. Ik voorziet dat de evangelischen heel wat oude oecumenische discussies over deze thema's gaan herhalen. Dat kan blijken onder meer uit de door de radikale evangelischen aangezwengelde discussie over de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de kerk (zie bijvoorbeeld het boekje van E. W. van der Poll, 'Sociaal Reveil').

Nogmaals, we kunnen heel wat leren van die oude oecumenische discussies in onze kontakten met de evangelischen, zonder altijd hun antwoorden en oplossingen over te nemen. Kennisname van de geschiedenis van zending en oecumene in de 20e eeuw kan ons minder naïef maken in onze kontakten met evangelischen.

Ik ben het met dr Graafland eens die eens geschreven heeft dat Gereformeerden een derde weg hebben te bewandelen tussen oecumenischen en evangelischen in. Lezing van dr Winds boek heeft me daar eens te meer bewust van gemaakt.

B. Wielenga, Kampen

N.a.v. dr A. Wind, Zending en oecumene in de twintigste eeuw. I, Kok, Kampen, 434 pag., prijs f 85,—.

Redactie ontving

H. Veldman, Huldrych Zwingli — hervormer van kerk en samenleving. 236 blz., f 24,90 (geb.) of f 21,90 (paperback). Uitgever Oosterbaan en Le Cointre B.V., Goes.

Sietsche Gerkema, Felix. Een verhaal voor de jeugd van 8-12 jaar spelend in de tijd van keizer Nero. 62 blz., f 8,90. Uitg. J. H. Kok, Kampen.

Nel Goudzwaard-Dubois, Om wat U bent... Gedichtenbundel. 36 blz., f 8,90. Uitg. J. N. Voorhoeve, Den Haag.

Mar van der Veer, Een lied vol kleuren: Liederen voor kinderen van 6-14 jaar. 60 blz., f 14,50; uitg. J. N. Voorhoeve, Den Haag.

Sietsche Gerkema, De man op het marktplein. Een verhaal voor de jeugd van 8-12 jaar naar Hand. 14, 8-20. 56 blz., f 8,90; uitg. J. N. Voorhoeve, Den Haag.

Dr Nimda Schelhaas. De politieke theologie van Helmut Gollwitzer. Van Luther tot Marx. 162 blz., f 27,50; uitg. J. H. Kok, Kampen.

J. Vree, De Groninger Godgeleerden De oorsprongen en de eerste periode van hun optreden (1820-1843); diss.; 367 blz., f 65,—. Uitg. J. H. Kok, Kampen.

Ds M. R. van den Berg. De eerste brief aan de Korinthiërs, hoofdstuk 1-7, Dwaas worden om wijs te zijn; 119 blz., f 13,90; Buijten en Schipperheijn, Amsterdam.

Dr T. B. Simatupang. Het laatste jaar van de Indonesische vrijheidsstrijd 1948-1949 — Een authentiek verslag door de voormalig Chef-staf van de Indonesische strijdkrachten. 234 blz., f 34,50; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Freek Peereboom, H. Hille en H. Reenders (red.), 'Van scheurmakers, onruststokers en geheime opruijers' — De Afscheiding in Overijssel. 400 pag., f 45,— (voor donateurs van de

Administratie

Administratie-adres:
Postbus 84.
3956 ZS Leersum
Tel. 03434-54288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie.
Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen.
Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementsprijs:

f 47,— per jaar of f 25,— per halfjaar.
Voor studenten f 38,— p. jaar.
Buitenland f 55,— per jaar of f 70,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw, Brabantlaan 122
2101 SK Heemstede
Tel. 023-285825

Advertentieprijs:

40 ct. per mm.
familieberichten 35 ct p. mm.
Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”
Nooitgedacht 3
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

IJsselakademie f 38,25; uitg. De IJsselakademie. Kampen (Molenstr. 28a).

D. Deddens en J. Kamphuis (red.). Afscheiding — Wederkeer; Opstellen over de Afscheiding van 1834; 304 blz., f 38,95; uitg. Vijlbrief. Hoarlem.

Joh. de Haas, Gedenkt uw voorgangers? Drie delen, totaal ruim 1000 blz., per deel f 20,—; uitg. Vijlbrief, Haarlem.

Anderhalve eeuw gereformeerden in stad en land; Zuid-Holland Zuid en Zuid-Holland Noord (resp. deel 5 en 6); per deel f 12,60. Uitg. Kok, Kampen.

Euthanasierapport Predikanten en Verkorte versie Artsenrapport; uitg. Stichting Schuilplaats. Postbus 7, 3900 AA Veenendaal; prijs f 5,—, te bestellen bij de Stichting Schuilplaats.

Voor hart en huis. bijbels dagboek, samenstelling: ds G. S. A. de Knecht; uitg. J. J. Groen en Zoon, Leiden; prijs f 9,80.

Geertje Borsje, Johan in de knoop, voor jeugd vanaf 10 jaar, 151 blz., f 10,25. Uitg. J. J. Groen en Zoon. Leiden.

A. Janse, Van Dordt tot '34, tweede druk; 190 blz., f 19,90. Uitg. J. H. Kok, Kampen.

H. Bokma, Om 't Berkenhuis, roman; 140 blz., f 8,75; uitg. J. J. Groen en Zoon, Leiden.

Gera Kraan-van den Burg, Brandende harten — de geschiedenis van Maurits en Suze van Hall; naschrift van prof. J. Kamphuis; zesde druk, 236 blz., f 19,90. Uitg. J. H. Kok, Kampen.

Kerknieuws

Bruggehoofd, Groningen

Op zaterdag 9 februari a.s. wordt een lezing gehouden door drs W. G. Rierkerk over het thema „Wat is waarheid” n.a.v. de roman „De Naam van de Roos” door Umberto Eco. De kosten zijn f 5,- (incl. maaltijd). Plaats: Bruggehoofd, Oosterhaven 12, Groningen. Tijd: 4 uur tot ong. 9 uur.

HBO-studenten in Zwolle

In Zwolle zijn momenteel 9 dagopleidingen op HBO-niveau. Binnenkort komt daar nog een 10e bij. Onder de studenten aan

deze scholen zijn ook leden van onze kerken.

Omdat we graag deze jonge mensen met elkaar en met de Zwolse jeugd in contact willen brengen, is het nodig zoveel mogelijk namen en adressen te hebben, met name ook van hen die door de week in Zwolle wonen en in het week-end naar huis gaan.

Studenten, ouders, predikanten en kerkeraadsleden verzoeken we dringend om deze adressen!

Namens de Nederlands Gereformeerde Kerk II te Zwolle,

J. van Hoffen-Bosch, Kon.
Sophiastraat 18, 8019 XZ
Zwolle, tel. 038-218824.

„Gij hebt mij de wegen des levens bekend gemaakt.
Gij zult mij vervullen met verheuging voor Uw aangezicht.
Daarom is mijn hart verblijd en mijn tong verheugt zich.
Ja ook mijn vlees zal rusten in hope.”

Handelingen 2

In Christus ontslapen onze lieve, zorgzame man en vader

KLAAS BOEKELO

* 20 mei 1924 te Bedum

† 31 januari 1985 te Amersfoort

Thea Boekelo-Westerweel
Freerk en Joke
Gera
Petra
Gerard

Albert Hahnweg 20
3762 VE Soest

De begrafenis heeft dinsdag j.l. plaatsgevonden.

een noodkreet uit kenia!

men schreef ons over elf kinderen
in vreselijke nood. ze zijn dakloos
en worden bedreigd door honger. lees
erover in dit blad. hulp kan worden
geboden. maar alleen indien u
financieel wilt helpen.

bel onze secretaresse nu!

03443-2079 (ook 's avonds)

een financiële adoptie kost f 60,— per maand.
u krijgt een foto van het kind.
giften zijn ook erg nodig! zie de rekeningnummers
hieronder.

stichting

redt een kind

secretariaat: dr. guépinlaan 23 — 4032 nh ommeren (gld.)
postgiro: 1599333 t.n.v. stichting redt een kind te hatterm
bank: a.b.n.-bank - doorn, rek.nr. 37.73.32.860

VERSCHEENEN : DANIËL - NEHEMIA door Ds. C. VONK

In fraaie stempelband met goudtitel. 272 blz. f 56,50.
In de reeks „De Voorzeide Leer” zijn nu over de H. Schrift
de volgende delen verschenen:

Ds. C. Vonk:		
INL. GENESIS-EXODUS, 2e druk	528 blz.	f 69,90
LEVITICUS	768 blz.	f 39,10
NUMERI-DEUTERONOMIUM	880 blz.	f 47,20
JOZUA	360 blz.	f 42,65
RICHTEREN, 2e druk	352 blz.	f 42,65
I en II SAMUËL, 2e druk	400 blz.	f 58,55
I en II KONINGEN	440 blz.	f 50,50
JESAJA	304 blz.	f 53,25
JEREMIA-EZECHIEL	320 blz.	f 55,80
HOSEA-MALEACHI	352 blz.	f 58,05
DANIËL-NEHEMIA	272 blz.	f 56,50

Ds. F. VAN DEURSEN:		
PSALMEN I, 2e druk	416 blz.	f 44,15
PSALMEN II, 2e druk	424 blz.	f 44,15
SPREUKEN	432 blz.	f 54,75
JOB	380 blz.	f 59,75

„Inleidingen, gedegen literatuurstudie en verwijzingen en een tekstregister tonen aan, welke hoge eisen gesteld mogen en kunnen worden aan een ook wetenschappelijk verantwoorde uitleg van de Schrift.”

Reformatorisch Dagblad (Bespreking Ds. F. van Deursen, Spreuken).

Degenen die alle over de H. Schrift verschenen delen willen aanschaffen, kunnen ze direct ontvangen desgewenst tegen betaling van f 25,— per maand. Volledig prospectus op aanvraag.

LIEBEEK & HOOIJMEIJER B.V.

SINGEL 55 — POSTBUS 2 — 2990 AA BARENDRECHT
TELEFOON 01806-12944*

Te huur:

6 PERS. STACARAVAN

op erf van Pluimveebedrijf.
Voor 1 juli en na 1 september
flinke korting.
Vlak bij bos en zwembad.

A. Mol, Wagteveldweg 5, Dalfsen.
Tel. 05293-1206.

TE HUUR

in het Tirolerdorp Axams ons

6 PERS. APPARTEMENT

incl. gebruik van zwembad, sauna
e.d., direct gelegen aan prachtige
wandeling en klimroute's.

Telefoon 01862-2596.

PLAATS

UW FAMILIEBERICHTEN IN DIT BLAD!

Wed., 62 jaar,

ZOEKT REISGENOTE

voor rondreis Marokko, half april.
Bel eens: 02503-13406.

Opbouw-uitgaven

Binnenkort zal er een herdruk verschijnen van de brochure „De plaats van de vrouw in de gemeente”. Deze brochure is al lange tijd uitverkocht, terwijl er nog steeds naar gevraagd wordt. Bovendien komt het onderwerp van deze brochure ter sprake op de komende Landelijke Vergadering te Enschede. Daarom is besloten tot een tweede druk.

Om echter de oplage te kunnen bepalen vragen wij u nu al om bestellingen. Daarvoor kunt u gebruik maken van de onderstaande antwoordstrook.

De inhoud van bedoelde brochure is als volgt:

- Dr. D. Holwerda, Discussie-nota inzake vrouwelijke ambtsdragers;
- Ds. G. Janssen, De vrouw en het ambt in de kerk;
- Rev. Don. A. Codling, Vrouwen - ouderlingen?;
- Drs. H. de Jong, De plaats van de vrouw in de gemeente.

Verder zijn bij de administratie nog voorradig:

- Ds. M. R. van den Berg, Jeremia;
- Drs. P. J. van Kampen, Antroposofie.

ANTWOORDKAART

Gaarne ontvang ik:

- ex. Dr. D. Holwerda e.a., De plaats van de vrouw in de gemeente (verschijningsdatum medio januari 1985); prijs - afhankelijk van de oplage - ongeveer f 4,50).
- ex. Ds. M. R. van den Berg, Jeremia (Hulp bij bijbelstudie) à f 10,—.
- ex. Drs. P. J. van Kampen, Antroposofie à f 3,50.

Alle prijzen zijn exclusief portokosten.
De ingevulde bon in een open envelop te zenden naar: Administratie Opbouw,
Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.